



УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ У РАМКАХ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

СИНЯВСЬКА Ольга Олександрівна - студентка 4 курсу Української академії банківської справи НБУ

У статті виконано аналіз стану дефіциту державного бюджету найбільш постраждалих від кризи країн Європейського Союзу та методів державного регулювання економіки, а також необхідність застосування цих методів для подолання наслідків кризи в Україні.

Вступна частина

Криза 2008 – 2009 років стала найгострішою за останні десятиліття та вперше після Великої Депресії призвела до синхронного падіння усієї глобальної економіки. Особливо критично криза вплинула на країни, які були названі країнами групи PIGS. Вікова економічна історія та досвід минулих років свідчать про те, що ринкове саморегулювання не може вирішити всі проблеми, які виникають у процесі розвитку економічної системи, а тим більше – у кризові періоди. Ринковій економіці властива нестабільність та неминучість періодичного виникнення криз, що зумовлено циклічністю її розвитку. Методи, які використовували країни PIGS для подолання проблем, зараз є доволі дієвими, особливо в сукупності з податковою політикою та бюджетним субсидіюванням. Тому є доцільним і застосування даних методів в Україні, адже ситуація в нашій країні під час кризи була критичною та майже не змінилась після неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У процесі еволюції економічної думки інтерес науковців до проблем кризи, її впливу

на стан економіки та ролі державної антикризової політики, її реалізації через управління державним бюджетом змінювався в залежності від наслідків кризи та ефективності урядової політики. Інколи зміна поглядів була досить кардинальною: деякі вчені надавали перевагу активному втручання держави у процеси антикризового управління, інші вважали, що держава має повністю відмовитися від втручання в економіку. Але дані питання ніколи не залишалися поза увагою видатних економістів світу, що лише підтверджує актуальність даного питання. Вагомий внесок у розвиток теоретичних аспектів антикризового регулювання економіки зробили Й. А. Шумпетер, Дж. М. Кейнс, Р. Харрод, Е. Домар, Е. Хансен, П. Самуельсон, Дж. Чікс, М. ЧІ. Туган-Барановський, М. Д. Кондратьєв, М. Фрідмен, А. Шварц, Дж. Е. Стігліц, Х. Мінські. Сьогоднішні реалії знову зосереджують увагу вчених на пошук шляхів подолання кризи та попередження кризових явищ у майбутньому, серед українських науковців варто відзначити публікації О. І. Барановського, В. М. Геєця, Ф. О. Ярошенка, Ю. В. Полунєєва та ін.

Мета

Метою даної статті є визначення методів управління бюджетним дефіцитом в рамках антикризового державного регулювання економіки на основі досвіду європейських країн, які найбільш постраждали під час кризи 2008 – 2009 років.

Таблиця 1 – Розмір дефіциту державного бюджету

Рік	Норматив	Греція	Ірландія	Іспанія	Італія	Португалія
2010	до 3%	10,5%	32,4%	9,2%	4,6%	9,1%
2011		9,4%	13,4%	9,4%	3,9%	4,4%
2012		8,6%	11,5%	8,6%	3,6%	4,2%

Виклад основного матеріалу

Глобальна фінансова криза 2008 року – глибока фінансова криза, найгірша криза за часів великої депресії. Про виникнення глобальної економічної кризи свідчило падіння показників ряду економічних індикаторів по всьому світу. До даних індикаторів відносять такі поняття, як:

- 1) темп зростання ВВП;
- 2) рівень інфляції;
- 3) рівень безробіття;
- 4) розмір бюджетного дефіциту (профіциту) [1].

Найбільш ілюстративним індикатором виявився розмір бюджетного дефіциту, через виникнення якого і почались проблеми країн PIGS. Дана група країн погрозувала існуванню єдиної європейської валюти, єдності ЄС та стабільності світової економіки. Країни PIGS – найбільш відсталі, на фоні інших країн ЄС, в економічному розвитку. Дана аббревіатура об'єднує Португалію, Ірландію, Грецію, Іспанію та Італію. Спочатку дані країни отримали назву PIGS, а потім, для спрощення вимовляння, групу даних країн перейменовано у PIGS.

Згідно з Маастрихтським договором 1992 року, кожна країна, що входить до ЄС, має задовольняти наступним економічним умовам:

- 1) дефіцит державного бюджету не може перевищувати 3% від рівня ВВП;
- 2) державний борг – не більше 60% ВВП;
- 3) рівень інфляції – не вище середнього рівня інфляції трьох найбільш стабільних країн ЄС більше ніж на 1,5% [2].

Не кожна країна має можливість постійно дотримуватись цих фінансово-економічних показників у встановлених договором рамках. Наприклад, за підсумками 2010 року (найбільш яскравий приклад посткризового становища) в норматив державного боргу вклались менше, ніж половина країн

ЄС. Однак, для деяких країн ЄС (конкретно – PIGS) дані труднощі стали хронічними, подолати які без іноземної допомоги стало неможливим, а їх масштаби вийшли далеко за національні рамки, погрожуючи не лише розвалити ЄС, а й підірвати всю світову економіку.

Проаналізуємо розмір дефіциту державного бюджету країн групи PIGS за підсумками 2010 – 2012 років (табл. 1) [3].

З табл. 1 можна побачити, що розмір дефіциту державного бюджету дійсно є ілюстративним показником, на основі якого можна побачити, що ті методи, які країни PIGS впроваджували для подолання кризи, були дуже ефективними.

Проаналізувавши усі методи, які країни PIGS використовували для подолання проблеми бюджетного дефіциту, можна побачити, що найбільш дієвими в економічному плані виявились податкова політика та бюджетне субсидіювання.

Податкова політика полягає в тому, що країни намагались знизити рівень державних витрат та підвищити податки. Звісно, це викликало незадоволення серед громадян. Але потім, коли економічна ситуація покращувалась, що можна побачити зі скорочення розміру бюджетного дефіциту, населення країн PIGS підтримувало будь-які реформи, які проводив уряд, аби залишитися в Єврозоні.

Бюджетне субсидіювання – це виділення коштів з бюджету вищого рівня бюджетам нижчого рівня. Воно може здійснюватись з різних причин:

1) для надання фінансової допомоги тим бюджетам, у яких відносно слабка доходна база в порівнянні з їх видатками. Дана ситуація притаманна практично всім країнам світу, адже ще жодній країні не вдалось досягти абсолютно збалансованого розвитку регіонів.

2) необхідність субсидіювання витікає з пропорцій розподілу ресурсів між централь-

ним і місцевими бюджетами. Поки що переважає централізація бюджетних ресурсів. Спочатку вони концентруються у центральному бюджеті, а потім розподіляються між регіонами. Змінивши розподіл доходів між рівнями бюджетів, можна змінити і рівень забезпеченості кожного бюджету ресурсами.

3) необхідність субсидіювання може визначатись тимчасовими факторами, наприклад, реалізацією окремих державних програм, на які виділяються кошти із центрального бюджету, а фінансування здійснюється з місцевих [4].

Саме фінансування з місцевих бюджетів і допомогло країнам PIGS покращити економічну посткризову ситуацію.

В Україні посткризова ситуація, фактично, є набагато гіршою, ніж у групі країн PIGS. Основна причина проблем у нашій країні – це великий лаг у бюджетних методах державного регулювання, тому доки вони подіють – вони не будуть ефективними.

Першим кроком подолання наслідків кризи в Україні було формування концепції державного антикризового управління, яке повинне включати послідовне проходження п'яти етапів:

1) чітке визначення самого поняття “кризи” в цілому, а також у кожній зі сфер, що цікавлять фахівця з державного менеджменту (політичній і соціально-економічній);

2) визначення точних критеріїв оцінки кризових ситуацій;

3) з'ясування причини виникнення криз у політичній і соціально-економічній сферах;

4) вивчення всіх можливих методів антикризового державного управління;

5) відбір зі всього розмаїття цих методів найбільш відповідних для конкретної ситуації [5].

Якщо перші 4 етапи в Україні пройдені, то на 5-му етапі поки виникли труднощі.

Якщо подивитись на дієвість податкової політики та бюджетного субсидіювання в країнах PIGS, то можна припустити, що застосування цих методів в Україні також могло б покращити ситуацію.

На сьогоднішній день дефіцит державного бюджету України складає 9 млрд 737,3 млн грн. Основними реформами, проведе-

ними у напрямку запропонованих методів в Україні, було прийняття нового Податкового та Бюджетного кодексів (2010 рік), результат чого ми зможемо отримати лише у найближчі роки.

Прийняття Податкового кодексу є стартом податкової реформи, а, отже, до нього необхідно вносити зміни. Є неузгодженості Податкового кодексу та Конституції України. Серед недоліків кодексу, зокрема, подвійна відповідальність за одне і те ж правопорушення. 6 квітня 2011 року вийшов коментар Податкового кодексу України з добіркою його недоліків та казусів під назвою «Податковий кодекс: «білі плями» та «підводні камені»». Саме тому для того, щоб прийнятий новий Податковий кодекс був дієвим, необхідно спочатку ліквідувати усі неузгодженості та недоліки.

Податковий кодекс також реформують у напрямку підтримки малого бізнесу, який є основним наповнювачем бюджетів у Європі.

Згідно зі статистикою у сфері малого бізнесу в Україні станом на 1 січня 2011 р. було зареєстровано 151,4 тис. підприємств, які забезпечували 7% ВВП. Тоді як у найбільш розвинутих країнах ЄС частка малих підприємств у ВВП знаходиться на рівні 30-40%. Розвиток саме малого бізнесу є одним із найперспективніших засобів створення конкурентної ринкової системи. Малий і середній бізнес вважається найбільш динамічним елементом у структурі господарської діяльності. Кризові явища, котрі нині відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, не залишили осторонь і банківський сектор економіки, який безпосередньо впливає на функціонування малого і середнього бізнесу в Україні [6].

Уже багато кроків було зроблено в бік розвитку малого бізнесу. До них можна віднести:

1) у грудні 2010 р. було створено Координаційну раду з питань розвитку малого та середнього підприємництва;

2) за ініціативою Уряду Верховною Радою України прийнято Пакет законодавчих актів, які направлені на спрощення та здешевлення започаткування і припинення підприємницької діяльності

3) прийняття Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва), який є результатом компромісу між бізнесом та владою [7].

Як результат, доходи державного бюджету від малого бізнесу зросли на 12% . Тому можна зробити висновок, що даний метод в Україні є дієвим і необхідно розвиватися у цьому напрямку.

Ефективність бюджетної реформи можна прослідкувати на місцевих бюджетах.

Аналізом встановлено, що діючий механізм розподілу окремих субвенцій державного бюджету між місцевими бюджетами є складним і непрозорим та забезпечує належний рівень ефективності управління бюджетними коштами.

Аналіз стану міжбюджетних відносин у 2010 р. засвідчив, що діюча 2010 р. система міжбюджетних відносин між державним та місцевими бюджетами, як і у попередніх роках, відіграє важливу роль у формуванні місцевих бюджетів та виконанні повноважень та функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, у тому числі наданні населенню соціальних послуг, гарантованих державою, а також соціально-економічного розвитку регіонів [8].

Висновки

Таким чином, аналіз ситуації групи країн PIGS та методів управління бюджетним дефіцитом в рамках антикризового державного регулювання економіки, а також співставлення проблем даних країн та проблем, які виникли в Україні, дають можливість зрозуміти, що для ефективного подолання кризових явищ необхідно застосувати ті ж методи, що були застосовані в країнах PIGS. Поєднання податкової політики та бюджет-

ного субсидювання було ефективним у країнах Європи та вже позитивно впливає на ситуацію в Україні. Тому, якщо усунути усі недоліки законодавства України, можна створити найефективнішу методику управління бюджетним дефіцитом в рамках антикризового державного регулювання економіки.

Література

1. Чистов С. М. Державне регулювання економіки: Навч. Посібник [Текст] / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
2. Договір о Європейском Союзе (в редакції Лиссабонського договору) – Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/treaties/index_en.htm
3. Eurostat Newsrelease, № 60 – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
4. Мачуський В. В. Правове забезпечення підприємницької діяльності: курс лекцій [Текст] / В. В. Мачуський – К.: КНЕУ, 2005. – 348 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2002 р. № 1394 “Про вдосконалення завдань, що впливають з послань Президента України до Верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки”. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Н.Бех. Особливості розвитку та функціонування малого і середнього бізнесу в Україні/ Н.Бех // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 16-18.
7. Іванілов О.С. Економіка підприємства / Іванілов О.С. – К., 2009. – 728с.
8. Про соціально-економічне становище України за 2010 рік. Доповідь Голови комісії з проведення реорганізації Держкомстату – першого заступника Голови В.О. Піщейко. Державний комітет статистики.